

HØRINGSSVAR NOU 2020:15- Det handler om Norge.

Ungdommens fylkesutvalg (UFU) i Trøndelag ønsker med dette å avgi sitt høringssvar til NOU 2020:15. UFU har i en periode på 1 uke satt seg inn i dokumentet, drøftet utvalgets meninger i løpet av en møtehelg og skrevet høringssvar på 2 digitale møter. UFU har lagt spesielt godt merke til *10.7 Program for utprøving av nye tiltak i distriktpolitikken* og påfølgende punkter og tatt de opp til grundig diskusjon. På grunn av dette så vil høringssvaret i stor grad dreie seg om underpunktene i kapittel 10.7

Videre ønsker UFU å be om at alle punktene i kapittel 10.7 som blir vedtatt eller utredet blir lagt ut på offentlig ettersyn, slik at UFU og andre høringsinstanser kan komme tilbake med innspill til selve forslagene. I blant annet punkt 10.7.2 var det stor uenighet i UFU, og forskjellen på kvaliteten på innspillene når man har en utredning i stedet for 2 avsnitt vil være drastisk.

UFU har besvart høringen punktvis slik at det skal være ryddigst mulig for de som leser gjennom å finne fram til hva vi viser til raskest mulig. Det er også en overordnet del nederst.

10.7.1 Forsøk med gratis barnehage og SFO for å øke familieetablering i og tilflytting til distriktskommuner

Vi ser i utgangspunktet forslaget som godt. Samtidig er det et moment UFU ber om at vurderes. Det er hvorvidt dette kan oppleves som urettferdig sett fra de mer sentrale områdenes perspektiv. Gratis barnehage er et forslag mye diskutert i det offentlige ordskiftet. I disse ordskiftene løftes ofte det sosiale perspektivet.

De sosiale forhold er mer eller mindre like i både sentrum og periferi. UFU frykter at personer bosatt i mer sentrale strøk vil se tiltaket som urettferdig, og at dette kan føre til ytterligere splittelse mellom sentrale strøk og distriktene. Dette vil være svært uheldig, og hvorvidt forslaget fører til dette, må vurderes grundig.

UFU er delt i synet på hvorvidt dette er et relevant argument. Hvorav flertallet argumenterer for at byene allerede har goder distriktene ikke nyter, og at dette dermed vil utjevne forskjellene. Likevel velger vi å legge det ved, og ber om at momentet vurderes.

10.7.2 Forsøk med begrenset førerkort for 16-åringer for å gjøre ungdom i distriktene mer mobile

Punkt 10.7.2 om et forsøk med begrenset førerkort for 16-åringer, var et punkt som førte til mye diskusjon innad i UFU. UFUs medlemmer har litt ulike meninger, men alle er enige om at det ikke er en fullgod løsning slik som det er skissert. Uenighetene dreier seg om hvorvidt en grundig prøveordning med restriksjoner er lurt.

Vi ser det som mer gunstig å senke avgiftene ved kjøp av kjøretøy som allerede er tillatt å kjøre som 16-åring. Da man allerede har muligheten til å benytte flere kjøretøy ved den alderen, mener vi at det er viktig å se på gode løsninger rundt disse først.

Man ønsker også heller et utvidet og forbedret tilbud av andre tjenester som kan benyttes av unge, som tilbringertjenesten og trygt hjem for en 50-lapp. Ved å gi flere tilgang til de tjenestene, vil man

skape en større fleksibilitet, og gjøre ungdommene mindre avhengige av foreldre eller venner for å komme seg rundt.

Et aspekt som bekymrer UFU, er det økonomiske. Det koster mye å ta lappen, og et førerkort for 16-åringer vil derfor bli en mulighet for de få - ikke de mange. Brorparten har ikke råd til å betale for førerkortet selv, og man er derfor avhengig av at foreldre/familie kan betale i stedet. Dette frykter vi vil være med på å øke de sosioøkonomiske forskjellene.

UFU har også flere spørsmål til hvordan dette vil fungere i praksis, og har noen bekymringer. Det er knyttet til soner, fart, trafikksikkerhet, videre førerkort som 18-åring og hva som regnes som distriktet. Hvor skal grensene gå, og vil man miste kortet om man flytter inn til byen for eksempel på grunn av skole? Hvordan vil de oppleves for de som ikke blir regnet som beboere i distriktet, hvis man likevel har et svært begrenset kollektivtilbud? På bakgrunn av disse bekymringene og spørsmålene, stiller vi oss skeptiske til forslaget.

Forslaget kan også oppfattes som en ansvarsfraskrivning fra myndighetene, da man ber ungdommer bruke penger på førerkort og bil. Dette blir framfor å prøve å skape et godt, trygt og sikkert kollektivtilbud som er likt for alle.

10.7.3 - Forsøk med skattefritak for å stimulere markedet for utleieboliger i distriktene

Innledningsvis ønsker vi å poengtere at hele UFU var ens i at hensikten til forslaget er positivt, selv om enkelte helst skulle ønske at det var boligmarkedet en stimulerte framfor utleiemarkedet.

I tillegg er enkelte i UFU kritisk til selve forslaget, og frykter at dette kan bli brukt i en form for skatteplanlegging. Argumentasjonen for dette, var at det er tydelig at enkelte mennesker vil gjøre hva de enn må for å betale mindre skatt, enten det er å utnytte skatteparadis, bedrive aggressiv skatteplanlegging, flytte til Bø i Vesterålen eller å oppgi falske tall til skatteetaten. Hvis dette ikke blir lansert på en vanntett måte, frykter enkelte at tiltaket kan bli brukt på samme måten.

Videre ønsker flere i UFU at tiltaket kombineres med boplikt i enkelte sentrumsområder i distriktene. Slik problematikken blir fremstilt, så står boligene tomme enten fordi det er billig, fordi noen ønsker å ha en feriebolig eller begge deler. I flere av disse tilfellene kan en boplikt bidra til å løse problematikken. Man blir enten tvunget til å selge, eller til å faktisk bo i distriktet.

Det er viktig for utvalget å påpeke at dette ikke vil gjelde overalt. Enkelte kommuner (såkalte "hyttekommuner") sin økonomi avhenger av at boplikten ikke er der, og at folk får benytte seg av ferieboliger i kommunen. Røros og Oppdal kan være eksempler på kommuner hvor det vil være mindre hensiktsmessig med boplikt overalt, men muligens hensiktsmessig med boplikt rundt sentrum av kommunen eller i de mest tettbygde områdene.

10.7.4 Forsøk med saneringsstøtte mot fysisk forslumming

Under behandlingen av dette forslaget kom det fram en unison enighet om at dette er et godt forslag. UFU mener dette tiltaket er utelukkende positivt, og har flere positive aspekter enn hva som blir presentert i utredningen.

For det første mener utvalget at dette kan skape et godt samhold og styrke dugnadsevnen i lokalområdet. Hvis f.eks. kommunen deler ut en pris eller en sum for når noen gjennomfører et slikt prosjekt, kan flere komme sammen å gjøre dette for å få summen og bruke på en form for fest, ta det

i egen lomme eller hvis de er veldig godhjertet, gi det til veldedighet. Samtidig vurderer utvalget det slik at absolutt ingen har noe å tape på økt samhold og styrket dugnadsevne i lokalområdet.

Videre synes utvalget også at dette er meget bra sett fra et miljøperspektiv. Hvis flere lokalsamfunn går sammen for å bli kvitt farlig avfall i naturen (f.eks. bilvrak) vil det bli bedre for dyr å ferdes, og området vil bli mer attraktivt. Samtidig kan en gjenbruksstasjon tjene på å få mer metall, og hele verden tjene på at dette metallet blir resirkulert. Det vil også bidra til verdiskapning i en viss grad, dersom avfallet blir levert til en gjenbruksstasjon.

Et annet aspekt som kan utfolde seg, er hvis russegrupper eller vennegjenger gjør noe med dette. Hvis en kommune som f.eks. Verdal er preget av fysisk forslumming, er det ikke umulig at det blir dannet en russeaksjon eller at russegrupper tar for seg arbeid mot denne forslummingen for å tjene en slant til russebussen, russegruppa eller eventuelt for å betale penger til aksjoner som Krafttak mot Kreft. Et annet scenario som kan utfolde seg er at det dannes veddemål og utfordringer blant russegrupper for å gjøre noe med det. Det krever bare oppmerksomhet rundt temaet og at en gruppe tar det første steget.

10.7.5 Forsøk med flere desentraliserte enheter i statlige virksomheter for å oppnå økt statlig sysselsetting i distriktene

Dette forslaget stiller ungdommens fylkesutvalg seg svært positive til, og ser det som et tiltak som ville hatt stor effekt. Å skape flere arbeidsplasser i distriktet, også akademiske, er svært viktig om man skal få levedyktige samfunn.

Om staten går foran og flytter sine arbeidsplasser til mer desentraliserte steder, vil flere næringer med tiden følge etter. Det mener vi vil ha positive virkninger, ikke bare for den ene distriktskommunen som får arbeidsplassen, men også for kommunene rundt. Folk bosetter seg ikke alltid i kommunen de jobber i, og dermed vil det skape positive ringvirkninger for flere kommuner i den aktuelle regionen.

Enda et aspekt som UFU ser på som positivt, er at færre da vil ha bosette seg i svært sentrale strøk. Det vil føre til at det blir et mindre trykk mot det svært pressede boligmarkedet i sentrale strøk i landet, da ikke alle må på samme sted for å bli sysselsatt.

10.7.6 Virkemiddeldugnad - oppfordring til høringsinstanser

Morgendagens distrikter er avhengige av en ting fremfor alt annet: arbeidsplasser. For at folk både skal flytte til, og bli boende i distriktene, er det imperativt at det finnes arbeidsplasser der. Skal vi ha arbeidsplasser, er vi avhengige av at både nye bedrifter startes i distriktene, og at allerede eksisterende bedrifter velger å etablere seg der. UFU har spesielt tre innspill som er viktige her.

1. Styrke samarbeidet mellom bedrifter og opplæringssektoren. Herunder vurdere muligheten for å øke antallet dager med såkalt "jobbskygging" og hospitering for ungdomsskolen.
2. Alle ungdomsskoler skal få statlig fullfinansiert tilbud om å opprette elevbedrift.
3. Vurdere muligheten for skattelettelser for bedrifter som velger å etablere seg i distriktet fremfor sentrale strøk.

Angående punkt 1:

Om man skal få flere unge til å bli boende på sine hjemsteder i distriktene, er det viktig at de ser mulighetene de har angående arbeid. Dette er nødt til å komme tidligere inn i skolen, slik at man får et innblikk i ulike næringer og arbeidsplasser *før* man velger utdanning. Om ungdommene får se hvilke bedrifter som holder til i sitt nærområde, er sjansen større for at de velger en utdanning og et yrke som disse bedriftene kan dra positiv nytte av. Dersom de også stifter bekjentskap innen bedriftene, er sjansene til stede for at dette er et sted de kunne tenke seg å arbeide.

Et godt og tidlig samarbeid mellom lokale bedrifter og skole, vil dermed kunne være en viktig bidragsyter for å øke antallet personer som velger å bli boende i distriktene, eventuelt flytte tilbake, etter endt utdanning.

Angående punkt 2:

Arbeidsplassene i morgendagens distrikter skal skapes av gründere. Disse gründerne går i dag i skoleverket vårt. Skoleverket spiller en viktig rolle i arbeidet med å utvikle disse til å bli morgendagens gründere og morgendagens arbeidsgivere. Et potensielt viktig ledd i dette arbeidet, er opplæring innenfor entreprenørskap, markedsføring og annen bedriftsrelevant kompetanse.

UFU ser det som uheldig at variasjonen i denne opplæringen per dags dato er stort. Mens enkelte skoler tilbyr et "elevbedrifts"-program i regi av "ungt entreprenørskap" og lignende, finnes det også skoler der slike programmer ikke gjennomføres.

Dersom vi også i fremtiden skal ha arbeidsplasser i distriktene, må denne opplæringen standardiseres og gjøres obligatorisk. Utvalget foreslår derfor at det ses på muligheten for å implementere oppstart av "elevbedrift" som en fast del av opplæringsløpet innen ungdomsskolen.

Angående punkt 3:

Dersom distriktene skal oppleve befolkningsvekst, vil sysselsetting og arbeidsmarked være sentralt. For at det skal være attraktivt for bedrifter å etablere seg i distriktene, kommer et godt marked til å være kritisk. Med hjemmel i dette, har UFU kommet fram til følgende forslag til tiltak: Vi må utrede muligheten for å gi skatteletter til bedrifter som *etablerer* seg utenfor de store byene, og i distriktene.

Disse skattelettene skal ikke gjelde for primærnæringene som uansett hva må etablere seg i distriktene, slik som fiske for kystkommuner eller skogbruk for kommuner med mye skog; Det sier seg selv at fiske i Oslo vil være veldig mye mindre lønnsomt enn i Nordland ved kysten.

Utvalget er også veldig opptatt i at dette ikke må bli til et virkemiddel i skatteplanlegging og/eller skatteunndatelse. Det er ingen hemmelighet at enkelte bedrifter og rike mennesker ønsker å slippe unna så mye skatt som mulig via blant annet skatteparadis. Norge kan ikke opprette sine egne muligheter for skatteunndatelse; Et slikt system må være vanntett.

I tillegg er det viktig at dette ikke gir et for stort konkurransefortrinn for bedrifter som kommer til distriktet i forhold til de som allerede finnes. Dette kan modereres i hvor kraftige skatteletter man gir, hvilke type skatteletter man gir og hvor lenge skattelettene skal vare. Skattelettene skal (som nevnt ovenfor) være for etableringen.

UFU ønsker å påpeke at de ikke har noen ekspertkompetanse rundt temaet skatt, men tenker likevel at arbeidsgiveravgift kan være en fin plass å kutte. Det finnes allerede et sonesystem, som potensielt kan bedres. Her kreves det naturligvis utredninger. Flere i UFU er også skeptisk til å skulle kutte i formuesskatten under en slik ordning. Hvorvidt kutt i den bør være et alternativ, er der uenigheter om.

Avslutningsvis ønsker vi å påpeke at det er uenigheter rundt dette temaet, men at alle er enige i intensjonen. Flertallet er også enig i at det bør utredes hvorvidt dette kan være hensiktsmessig, og hvordan det eventuelt vil innføres; Vi kan ikke være redde for fakta.

Avslutningsvis

Avslutningsvis ønsker UFU å oppfordre til å se på hvilke tiltak som eventuelt må fremmes dersom vi ikke lykkes med å håndtere distriktsproblematikken vi har i dag. Hva skjer hvis vi ikke får gjort noe med avfolkningen, og distriktene ender opp med å ha en demografisk sammensetning som i stor grad består av pensjonister og andre utenfor arbeid? Selv om dette er et usannsynlig scenario, så kan det være hensiktsmessig å ha noe faktagrunnlag eller noe planarbeid på plass hvis dette utfolder seg. Det kan bidra til å forhindre at alle kommunene står alene, og ender opp med dårlig utredede ad-hoc vedtak som potensielt gjør situasjonen enda verre.